

Vergaderjaar 2024–2025

19 637

Vreemdelingenbeleid

Nr. 3388

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ASIEL EN MIGRATIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 11 maart 2025

Op 13 februari jl. vond een debat plaats over de situatie in de asielopvang in Ter Apel. Met deze brief informeer ik uw kamer over de voortgang ten aanzien van de schaderegeling en de procesbeschikbaarheidsaanpak (hierna: pba). Daarnaast heeft uw Kamer een aantal moties aangenomen met betrekking tot deze onderwerpen. Hier zal ik in deze brief eveneens op terugkomen.

Schaderegeling gemeente Westerwolde

In de gemeente Westerwolde wordt al jarenlang overlast ervaren door asielzoekers, met schade tot gevolg voor inwoners en ondernemers uit de gemeente. Wegens de aard en omvang van de ervaren overlast én het feit dat de gemeente Westerwolde te maken heeft met de vestiging van het enige aanmeldcentrum in Nederland met een aanloopfunctie is door mijn voorganger besloten tot een pilot voor deze schade. In gezamenlijkheid met het COA en de gemeente Westerwolde is een pilot gestart om onverplicht financieel tegemoet te komen aan de (gedeeltelijke) materiële schade van inwoners en ondernemers, veroorzaakt door de overlast van asielzoekers. De pilot is medio 2024 gestart en wordt uitgevoerd door een extern bureau. Uw Kamer is hierover geïnformeerd op 16 februari 2024¹.

Toelichting op de regeling

Gedurende de pilot is door ondernemers uit de gemeente Westerwolde aangegeven dat er onduidelijkheid is over het type schade dat valt binnen de reikwijdte van de pilot. Tijdens het commissiedebat van 12 september 2024 heb ik uw Kamer toegezegd dat mijn juristen hier naar zullen kijken zodat helderheid kan worden geboden aan de ondernemers. Hieruit is het volgende gebleken:

- Voor elke aanvraag moet eerst worden vastgesteld dat daadwerkelijk schade is geleden. Als dat is vastgesteld, kan bepaald worden in

¹ Kamerstuk 19 637, nr. 3206

hoeverre de verzoeker in aanmerking komt voor een tegemoetkoming vanuit deze faciliteit.

- Voor zover het gaat om geleden schade veroorzaakt door overlast door asielzoekers die verblijven in de gemeente Westerwolde, zouden verschillende partijen betrokken kunnen zijn. Namelijk de asielzoeker zelf, de Staat (waaronder de gemeente ook valt) en het COA. Het COA is een zelfstandig bestuursorgaan met eigen rechtspersoonlijkheid, die wordt los gezien de rechtspersoonlijkheid van de Staat.
- Net zoals elk andere inwoner van Nederland is een asielzoeker in beginsel zelf aansprakelijk voor de door hem veroorzaakte schade op grond van artikel 6:162 van het Burgerlijk Wetboek.
- Onder omstandigheden kan het COA of de overheid aansprakelijk zijn voor geleden schade wegens onrechtmatig overheids-handelen (onrechtmatige daad) of – onder voorwaarden – rechtmatig overheids-handelen (nadeelcompensatie). Als er meer dan het afgesproken aantal asielzoekers verblijft in de gemeente Westerwolde hoeft dat nog niet te betekenen dat het COA of de gemeente Westerwolde aansprakelijk is voor de geleden schade van inwoners of ondernemers als gevolg van overlast van asielzoekers.

Pilot en mogelijkheid voor verruiming

Los van de vraag over aansprakelijkheid, is het mogelijk om een faciliteit op te tuigen waarin door partijen wordt afgesproken dat aan inwoners en ondernemers uit de gemeente Westerwolde, die schade hebben geleden door overlast van asielzoekers, onverplicht (financieel) tegemoet gekomen wordt. De gemeente Westerwolde heeft een aantal jaar zelf gebruik gemaakt van deze mogelijkheid door het behandelen van dergelijke verzoeken van inwoners en ondernemers uit de gemeente. Daarnaast heeft het COA een aantal van dit soort verzoeken behandeld. Gelet op de aard en de omvang van de overlast die in de gemeente wordt ervaren én het feit dat daar het enige aanmeldcentrum met aanloopfunctie is gevestigd in Nederland, is door mijn ambtsvoorganger, in gezamenlijkheid met de gemeente en het COA, afgesproken dat een financiële bijdrage wordt geleverd aan de kosten die gemaakt worden voor deze tegemoetkomingsfaciliteit. Ook heeft mijn ministerie het externe bureau ingehuurd dat de tegemoetkomingsfaciliteit heeft ingericht en nu uitvoert. Hierbij benadruk ik dat deze handelingen niet dienen als een erkenning van enige aansprakelijkheid van de gemeente Westerwolde of het COA. De pilot biedt een onverplichte tegemoetkoming aan inwoners en ondernemers van de gemeente Westerwolde voor geleden schade door overlast door asielzoekers.

Zoals aangegeven in de Kamerbrief² van 16 februari 2024 moet voorkomen worden dat een verstrekking uit deze faciliteit aan een ondernemer uit de gemeente Westerwolde kwalificeert als staatssteun. Er was onduidelijkheid ontstaan bij de lokale ondernemers of gedeerde winst en inkomstenderving hieronder kan vallen. Daarnaast hebben de ondernemers aangegeven dat zij wensen dat de pilot wordt verruimd zodat meer type schade in aanmerking komt voor een tegemoetkoming vanuit de pilot.

Een financiële verstrekking uit de tegemoetkomingsfaciliteit aan inwoners en ondernemers uit de gemeente Westerwolde kan onder omstandigheden kwalificeren als staatssteun. Uitgangspunt is dat het gaat om werkelijk geleden schade. In grote lijnen moet voorkomen worden dat ondernemers meer vergoed krijgen dan de werkelijk geleden schade. Het is afhankelijk van de omstandigheden van het geval welk type schade

² Kamerstuk 19 637, nr. 3206

hiervoor in aanmerking komt. Hier kan gedeelde winst of inkomstenderving voor in aanmerking komen in bijzondere gevallen. Het uitgangspunt is dat mededinging niet verstoord mag worden door een uitkering aan een onderneming. Dit zal per aanvraag beoordeeld moeten worden. Hiertoe wordt een aanvullende opdracht verstrekt aan het externe bureau. Hiermee ontstaat voor ondernemers en bewoners extra ruimte om gebruik te maken van de tegemoetkomingsfaciliteit.

Ik informeer uw Kamer over de voortgang op korte termijn. Op dat moment zal ik uw Kamer tevens de eerste monitoring toezenden van de schadevergoeding voor ondernemers in Ter Apel zoals toegezegd in het debat van 13 februari jl.

Na afronding van de pilot medio 2025 zal een evaluatie plaatsvinden om te bezien wat de pilot heeft opgeleverd en of er noodzaak is om het door te ontwikkelen naar structureel beleid. De intentie is om de regeling door te laten lopen totdat de evaluatie is afgerond. Ik zal uw Kamer over de uitkomst van de evaluatie en de eventuele vervolgstappen informeren.

De procesbeschikbaarheidsaanpak (pba)

Op 6 februari jl. heb ik u geïnformeerd over de pba. De pba is een escalatiemodel dat bestaat uit verschillende treden en een set aan maatregelen waarbij een steeds zwaarder regime kan worden toegepast als de asielzoeker niet meewerkt aan zijn procedure of overlast veroorzaakt. Daarbij is het uitgangspunt dat de asielzoeker steeds beschikbaar is met het oog op een versnelde procedure, die uiteindelijk moet gelden voor alle kansarme aanvragers.

Deze aanpak is nodig omdat er een individuele beoordeling moet plaatsvinden naar aanleiding van de rechterlijke uitspraak van 1 maart 2024. Hierover is uw Kamer bij brief van 17 mei 2024³ geïnformeerd.

Het escalatiemodel

- De eerste trede is het opleggen van een toezichtmaatregel dat gepaard gaat met een tweemaal daagse inhuysregistratie. Dit is belangrijk omdat de aanvrager zo steeds voor de IND beschikbaar is voor de geprioriteerde afhandeling.
- De tweede trede is plaatsing op de verscherpt toezicht locatie (vtl). Op de vtl is sprake van een intensief programma in een afgeschermd, prikkelarme omgeving gericht op gedragsverandering.
- De derde trede is het opleggen van een vrijheidsbeperkende maatregel. Dit betreft een zogeheten artikel-56-maatregel, waarbij wordt beoordeeld of plaatsing op een procesbeschikbaarheidslocatie (pbl) dan wel plaatsing in de handhavings- en toezichtslocatie (htl) opportuun is. Zoals bekend is in 2024 een pbl in Ter Apel tijdelijk geopend geweest. De rechtbank heeft aangegeven dat vrijheidsbeperking bij opvang van asielzoekers bij voorbaat niet uitgesloten is. Echter de vrijheidsbeperking die zo groot is als deze moet wel individueel getoetst worden. Om die reden worden op dit moment de randvoorwaarden voor plaatsing op een pbl in kaart gebracht om te deze escalatie zo snel mogelijk in te voeren.
- De vierde trede is het in bewaring stellen van de asielzoeker in een detentiecentrum (vrijheidsontneming). Indien sprake is van strafrechtelijke detentie verblijft de vreemdeling in een penitentiaire inrichting.

³ Kamerbrief 19 637, nr. 3250.

a. Moties pbl/toezegging voortgang realisatie pbl

Tijdens het debat over de opvang in Ter Apel hebben leden van de VVD een tweetal moties ingediend van gelijke strekking. In de eerste motie wordt opgeroepen asielzoekers die overlast veroorzaken van straat te halen en in een pbl te plaatsen, door middel van het opleggen van een vrijheidsbeperkende maatregel (Kamerstuk 19 637, nr. 3378). In de tweede motie wordt de regering verzocht zo snel mogelijk een juridische of praktische oplossing te vinden om de pbl in Ter Apel te heropenen (Kamerstuk 19 637, nr. 3221). Zoals aangegeven ben ik positief om uitvoering te geven aan deze moties, waarbij de pbl versneld wordt toegevoegd aan de pba.

In Ter Apel is, op 7 februari jl. als onderdeel van de pba, gestart met een pilot verscherpt toezicht locatie (vtl). Alleenstaande mannelijke asielzoekers die overlastgevend gedrag vertonen behoren tot de doelgroep van deze pilot. Op 24 februari jl. is de pilot uitgebreid met de maatregel van een tweemaal daagse inhuysregistratie. Op basis van de uitkomst van het debat op 13 februari jl. worden nu versneld de benodigde stappen gezet om de pbl toe te voegen als onderdeel van trede 3 van de pba. Dit betekent dat de kaders voor een pbl met een vrijheidsbeperkende maatregel als bedoeld in art. 56 van de Vreemdelingenwet worden vastgelegd in de daartoe bestemde beleidsregels om de maatregel op te kunnen leggen op het moment dat sprake is van overlast. Hierbij moet nog worden vastgesteld tot welke escalatie de verschillende typen overlast leiden binnen de escalatieladder. De keten brengt verder in kaart wanneer op de kortst mogelijke termijn de pbl operationeel kan zijn in Ter Apel. Ik verwacht u op korte termijn hierover verder te informeren.

b. Afzien uitbreiding vtl-locatie Budel

Door de leden van JA21 is een motie ingediend waarin wordt verzocht af te zien van uitbreiding van de vtl-locatie in Budel (Kamerstuk 19 637, nr. 3352). Hierover heb ik op 10 maart de gemeente Cranendonck gesproken. Het aantal vtl plekken zal niet worden uitgebreid, wel is besproken om ook de inhuysregistratie te starten in Budel zodat de eerste stap van de escalatie daar kan worden uitgevoerd. De toevoeging van de pbl, conform het model in Ter Apel, zal indien mogelijk ook in Budel ingevoerd worden.

Ik wil hierbij benadrukken dat het gaat om asielzoekers vanuit de reguliere instroom in Budel en niet asielzoekers die reeds verder in de procedure zijn en verblijven in een ander deel in Nederland.

Tot slot

Ik heb u met deze brief meegenomen in de stand van zaken rondom de schaderegeling voor Ter Apel en de wijze waarop uitvoering wordt gegeven aan de moties over de pba. Aan Uw Kamer heb ik toegezegd u in 2025 verder te informeren over de voortgang ten aanzien van de realisatie van de pbl en de mogelijkheden om ook op andere locaties gelijksoortige locaties te openen.

Dit zal ik doen in een verzamelbrief over overlast die op korte termijn aan uw Kamer gestuurd zal worden. In deze brief zal ik ook ingaan op de toezegging om te onderzoeken hoe de boetes voor zwart rijden te laten betalen door de veroorzaker, de uitkomsten van het gesprek met de

Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat om te bezien of de aangiftebereidheid bij overtredingen in het openbaar vervoer kunnen worden bevorderd en het onderzoek naar de huisregels in Ter Apel.

De Minister van Asiel en Migratie,
M.H.M. Faber-van de Klashorst